

info **tmm**

KIKINDA 1866

INTERNI INFORMATIVNI LIST FABRIKE "TOZA MARKOVIĆ" D.O.O. ● BROJ 1 ● OKTOBAR 2016, KIKINDA

**150 GODINA FABRIKE „TOZA MARKOVIĆ“
TAČKA SA KOJE SE VIDI I NAJAVLJUJE BUDUĆNOST**

Simbioza duše i tla

Prema pričama, koje su po pravilu naslonjene na biografije značajnih ljudi, prethode velikim događajima ili objašnjavaju stvaranje, Mihael Bon, zemljoposjednik srednjeg staleža, *pronašao je čup pun zlatnih dukata u poslednjoj brazdi svoje njive* i odlučio da vrednost te neočekivane sreće iskoristi za pokretanje proizvodnje cigle. Druga storija vezana za ovog čoveka, očito grandioznih vizija i velike preduzimljivosti, kazuje da je Bon, često svojim prijateljima govorio *kako blago leži pored puta i treba ga samo iskopati*. Nije očito mislio na čup i zalato u njemu, nego na kikindsku glinu, koja jeste za njega, ali i generacije Kikindjana mesto gde se završava duga. Bez obzira na priče, malo je takve povezanosti kao između Industrije građevinskog materijala i žitelja grada u kojem je sedište „Toza Markovića“ jednog od privrednih giganta u poslednjih stopedeset godina na prostoru istočne Evrope.

Godine 1866. počeo je da radi prvi pogon za industrijsku proizvodnju crepa i cigle. To je godina koja je uzeta kao prva godina u istoriji kikindskog ciglarstva i fabrike „Toza Marković“. Danas obeležavamo 150 godina.

Jedinstven trag kontinuiteta i trajanja. Svaki jubilej, naravno, mora u svojoj suštini nositi klicu sećanja na slavnu prošlost, na važne datume i značajne ljude, ali još više bi trebao da bude tačka sa koje se vidi i najavljuje budućnost.

A „Toza Marković“ ima budućnost jer ima zaštitničku tradiciju u svojim jedrima i pogled duha novih generacija uperen prema nekim novim horizontima.

Radnici u ciglarskoj industriji bili su oduvek samosvesni graditelji svoje države ali i vlastitih sudbina. Fabrika je za njih bila kuća, u kojoj je sve moralo funkcionisati, no bilo je i vremena kada je trebalo podići glas. Velike štrajkove 1904. i 1936. godine, predvodili su radnici današnje „Toze Marković“. U socijalističkom samopuravljanju prava radnika i njihov položaj umnogome je popravljen. Naša fabrika u prvi plan stavljala je mogućnost i visok stepen odlučivanja radnika, te njegov uticaj na proizvodno-privredne tokove, ali je „Toza Marković“ bila primer brige i ljudskog odnosa prema svakom zaposlenom.

Loše procene i začudni putevi i metodi privatizacije u Srbiji nisu, na žalost, mimošle ni istoriju IGM „Toza Marković“. Veliko iskušenje je posle nekoliko godina neizvesnosti prevaziđeno i sada smo na novom početku. Taj početak nije, međutim, zabrinjavajući, jer je „duša ciglarska“ spasla srž onoga na čemu počiva naša fabrika. Mi danas postojimo, zahvaljujući onome na čemu se temelji ime i delo naše fabrike industrije građevinskog materijala „Toza Marković“ opredeljenje i stručnost radnika, visoka tehnološka i poslovna obrazovanost rukovodstva, te njihova međusobna integrisanost, kao i svest o trajanju fabrike i njenu duboku ukorenjenost u privredni,

društveni i javni život grada u kojem žive. Kada se ovom faktoru rada i perspektive dodaju tradicionalan visok kvalitet sirovina i solidna tehnološka osnova fabrike ima razloga za optimizam.

Planirana ovogodišnja proizvodnja je 35 miliona komada crepa i 2,5 miliona kvadrata pločica. Tržište na kojem poslujemo obuhvata 16 zemalja, od Jadranskog do Crnog mora, od Grčk, na jugu, do Estonije, na severu Evrope. Naš cilj u nerednom periodu je da ovaj poslovni prostor još više proširimo i povećamo broj poslovnih partnera, kojih sada ima više od 800. U tom cilju potrudimo se da modernizujemo fabriku i da povećamo obim proizvodnje – sinonima naše fabrike: „velike“ i „male Kikinde“, te izuzetno traženog crepa „klasič“. Novi menadžment pred sebe je postavio visoke ciljeve, koji predstavljaju izazov, ali i odgovaraju angažmanu, iskustvu i opredeljenjima ljudi koji danas brinu o nekadašnjem gigantu kikindske, srpske i evropske privrede.

IGM „Toza Marković“, naša fabrika, mora izaći iz ove situacije nošena snagom vetrova prethodnih generacija. To je naša dužnost i obaveza prema onima koji su gradili jednog od najvećih privrednih giganta jugoistočne Evrope, ali to mora biti i naš cilj, kao jedino opredeljenje i obaveza prema generacijama kojima smo dužni da ostavimo ne samo svetlo ime i slavnu prošlost, nego i sigurnu i izvesnu budućnost.

Miloš LATINOVIĆ

VLADIMIR ILIĆ, DIREKTOR "TOZA MARKOVIĆ" D.O.O. KIKINDA

Na putu oporavka

Značajan jubilej, 150 godina postojanja i rada fabrike "Toza Marković", dešava se u trenutku ključnom za budućnost fabrike. Najstariji proizvođač građevinskog materijala od pečene gline u Srbiji, nekada i najveća ciglarska kompanija u jugoistočnoj Evropi, fabrika "Toza Marković" danas nastoji da reši teške posledice loše privatizacije. Nakon velikog zamaha i dominantne pozicije na tržištu Balkana, fabrika je, nažalost, morala da prođe i kroz dvoipogodošnji stečaj. U velikoj borbi sa poveriocima trebalo je dokazati da potencijal itekako postoji, uz sve realne pokazatelje da radom i profitom možemo da izmirimo nagomilana dugovanja.

Kvalitetom proizvoda izboriti mesto na tržištu

Naravno, ne žvi se od stare slave, ali je čast nalaziti se na čelu fabrike koja ima istoriju dugu 150 godina. Vrlo su retki takvi jubileji u svetskoj privredi, pa "Toza Marković" ima priliku i zadovoljstvo da se nalazi u odabranom društvu velikih brendova koji postoje duže od vek i po - Opel, Jack Daniels, Delez, Nestle...

Zahvaljujući naporima Vlade Republike Srbije i JP "Srbijagas", dobili smo šansu za oporavak fabrike. Nakon promene pravne forme iz akcionarskog društva u društvo sa ograničenom odgovornošću, fabrika "Toza Marković" je u dvotrećinskom vlasništvu države, odnosno JP "Srbijagas" i funkcionišemo u sistemu tog javnog preduzeća. Imenovan je Nadzorni odbor društva koji upravlja poslovanjem, koordinira rad menadžmenta, dok Odbor za praćenje plana reorganizacije izveštava poverioce o radu i poslovanju fabrike.

Imamo ozbiljne i ambiciozne planove, a među članovima menadžmenta, kao uostalom i u celom kolektivu postoji rešenost da učinimo sve da fabrika na tržištu ponovo zauzme mesto koje joj i pripada, a fabrici "Toza Marković", sasvim sigurno pripada vodeće mesto u proizvodnji keramike. Da bismo došli do tog mesta, pred nama su ozbiljni izazovi.

To podrazumeva investicije, unapređenje proizvodnog procesa, nove tehnologije. Planiramo da digitalizujemo proizvodnju pločica, što će omogućiti moderan, operativan pristup proizvodnji, u skladu sa svetskim standardima. U proizvodnji crepa, fabrika planira automatizaciju jedne linije, što znači da ćemo dobiti kvalitetniji i konkurentniji proizvod. Ta investicija omogućiće da se na tržištu pojavimo sa crepom većeg formata. Čuveni "Tozin" Classic, Velika Kikinda ili 333 pretrpeće neophodne promene koje zahteva tržište, uz adekvatnu tehnologiju i kvalitet proizvoda.

Ozbiljni izazovi su pred nama

Problemi koje treba da rešavamo su veliki i ozbiljni, pa nemamo ni razloga, a ni vremena za preveliko slavlje. Nakon stečajnog postupka i mukotrpnog pregovaranja sa poveriocima usvojen je plan reorganizacije, a fabrika je dobila priliku da tokom narednih deset godina stvori uslove za privredni oporavak, uz obavezu vraćanja dugovanja nastalih kao posledica loše privatizacije. Od blizu 50 miliona evra ukupnih dugovanja, praktično polovina dugovanja su obaveze prema poveriocima, dobavljačima, firmama sa kojima je "Toza Marković" poslovala, dok se druga polovina odnosi na dug prema bankama. Činom usvajanja plana reorganizacije i promenom pravne forme preduzeća, 2/3 dugovanja prema poveriocima već je konvertovano i pretvoreno u kapital, dok se u narednih 10 godina sve preostale obaveze moraju izmiriti u celosti, uz godinu dana grejs perioda. Dakle, fabrika bi za godinu dana trebala da počne redovno servisiranje duga prema poveriocima, što znači kvartalno 650 hiljada evra, odnosno 2,5 miliona evra godišnje. Treba raditi, izdržati žestoku konkurenciju na tržištu, ostvarivati profit kako bismo redovno izmirivali sve obaveze. Ohrabruje činjenica da je ostvarivanjem profita i tokom perioda stečaja "Toza Marković" već dokazala da može uspešno da radi, da na zahtevnom tržištu ostvari zadatak koji je planom reorganizacije postavljen pred sve nas. Važno je napomenuti da u okviru postojećeg duga, značajan deo odlazi na kamate. Nadam se da ćemo doći u poziciju da razgovaramo i pregovaramo o mogućnostima da se obračun kamata računa na korektniji, prihvatljiviji način. U naredne dve godine, kada fabrika bude pokazala šta može, nadam se da ćemo dobiti priliku da sa poveriocima ozbiljnije razgovaramo i o toj temi.

Vratiti poljuljano poverenje

Optimizam koji vlada u fabrici počiva i na činjenici da fabrika, praktično u svom dvorištu, ima sirovina za narednih ključnih 10 godina. Takođe, fabrika ima radnu snagu koja zna i želi da radi, da peče crep, pravi pločice. Generacije Kikindana provele su radni vek u ovoj fabrici, a u pogonima danas radi već četvrta generacija kikindskih porodica koje su svojim radom i angažmanom neraskidivo vezane za fabriku. To je, između ostalog, ta naša velika prednost.

Za Kikindu i Kikindane "Toza Marković" nije samo fabrika, važan privredni subjekt. To je posebna emotivna, iracionalna veza jer je "Toza Marković" zapravo jedan od simbola grada. Nažalost, to poverenje je proteklih godina poljuljano, ali taj odnos koji postoji i danas iznova treba negovati. U maniru nekadašnjeg pozitivnog imidža fabrike, fabrike koja je bila podrška kulturnom, sportskom razvoju Kikinde, privrednom razvoju grada, želimo da u godinama pred nama fabrika "Toza Marković" bude jedan od sinonima razvijene, uspešne Kikinde.

Jubilej u znaku novog početka

Ono što je za budućnost fabrike od neprocenjivog značaja je podatak da svoje proizvode plasiramo na tržišta 16 zemalja sveta. "Tozin" crep prodaje se od Crnog mora do Jadrana, od Estonije do Grčke, imamo preko 800 poslovnih saradnika, partnera. To je takođe veliki kapital. U ovom trenutku moramo da se pozabavimo svim raspoloživim mogućnostima fabrike, da učinimo sve kako bi u žestokoj tržišnoj utakmici bili bolji, operativniji, kvalitetniji, sa više imaginacije, kreativnosti, pa i spremnosti na rizik. Jer, gde god da na Balkanu pomenete proizvodnju crepa, prva asocijacija je fabrika "Toza Marković". Naravno, "Toza Marković" jeste brend. Iza sebe imamo istoriju dugu vek i po, a to nas dodatno obavezuje da tržištu ponudimo kvalitet, proizvode koji će i ubuduće biti prepoznatljivi i traženi.

Neće biti nimalo lako izboriti se sa konkurencijom. Ljudi koji rade u fabrici i koji su i u teškim periodima ostali dosledni dugoj tradiciji ciglarstva, ostali lojalni, privrženi fabrici svesni su toga. Oni imaju znanje, imaju energiju koja će nam itekako biti važna u narednom periodu. Podizanjem tehnološkog nivoa proizvodnje, digitalizacijom i automatizacijom proizvodnih linija obezbedili bismo prave uslove da se na zahtevnom tržištu ravnopravnije nosimo sa konkurencijom.

Za pet do šest godina čeka nas sledeća važna stepenica, neophodne promene u tehnološkom smislu koje zahtevaju veća ulaganja, značajnije investicije. Ali, o tome ćemo kada dođe vreme. Sada, na toj prvoj, važnoj stepenici na putu oporavka fabrike očekujemo i Vašu podršku. Zarad 150 godina tradicije fabrike "Toza Marković", izborimo se za liderstvo u narednih 150 godina. Taj veliki izazov je pred nama.

ZORAN SREDOJEV, PREDSEDNIK NEZAVISNOG SINDIKATA

Zaslužili smo novu šansu

Zahvaljujući činjenici da je avgusta ove godine fabrika "Toza Marković" uspela da izađe iz stečaja, odnosno da smo došli u situaciju da dobijemo novu šansu, tek sada možemo da sagledamo značaj jubileja i perspektive fabrike koja se oslanja na 150 godina dugu tradiciju ciglarstva u Kikindi.

Prošli smo sve turbulencije koje su, nažalost, prošle mnoge firme u Srbiji - od "brzinske" prodaje akcija, promene vlasničke strukture, do dolaska novog vlasnika, "gazde" u žargonu, uz sve što taj status podrazumeva. Za sve ovo vreme prvi i osnovni zahtev Sindikata bio je da - fabrika radi. Kada kompanija radi, tek tada imamo mogućnost da pregovaramo sa poslodavcem, menadžmentom, ko god da je to. I pored velikih problema u proteklom periodu, istrajali smo. Fabrika je dobila veliku šansu, a siguran sam da je "Toza" tu šansu i zaslužila.

Zadovoljni smo činjenicom da je u pregovorima sa Sindikatom aktuelni menadžment pokazao veliko razumevanje, veliku socijalnu odgovornost. Samo kroz konstruktivne razgovore i pregovore stižemo do dogovor i dobrih rešenja. U fabrici "Toza Marković" trenutno je zaposleno 650 radnika. Vrlo mali broj radnika ostao je bez posla, pa mislim da suštinski možemo biti

zadovoljni postignutim dogovorom.

Po izlasku iz stečaja uspeli smo da se vratimo poštovanju Zakona o radu. Radnici su dobili sve prinadležnosti koje iz Zakona proističu - od prava na plaćeni prekovremeni i noćni rad, do činjenice da smo konačno uspeli da prevaziđemo minimalnu zaradu. Zarade jesu pristojnije, ali zaposleni očekuju veću proizvodnju i više zarade. Ipak, treba biti svestan trenutne situacije i činjenice da je fabrika "Toza Marković" opterećena dugovanjima.

Siguran sam da je najgori period iza nas. Naša kompanija nije slučajno dočekala 150-ti rođendan. Imamo dobru perspektivu, polazeći već od činjenice da ne treba da brinemo za osnovnu sirovinu u proizvodnji bar u narednih 30-tak godina. To je prvo i osnovno. Pri tome, fabrika raspolaže odličnom infrastrukturom, uz neophodnost investiranja u proizvodne linije, kao i u nabavku nove opreme.

Proizvodi fabrike "Toza Marković" i danas su prisutni na tržištima na prostoru bivše Jugoslavije i regiona, što je osnovna orijentacija fabrike već duže vreme. Najvažnije je da fabrika i danas radi, a rast proizvodnje već je vidljiv.

U proteklom periodu često su me sugrađani pitali - da li ste počeli da radite?! Mi nikada nismo ni prestajali sa radom. Zaposleni, radnici

fabrike "Toza Marković" su upravo svojim odnosom prema radu, pa i u najtežim trenucima po fabriku i njih same, omogućili opstanak fabrike. Tek nakon usvojenog plana reorganizacije, došli smo u situaciju da danas razgovaramo o perspektivi i realnim mogućnostima pozicioniranja na tržištu. U protekle dve i po godine stečaja uverili smo se da fabrika "Toza Marković" može da radi i ostvari profit na godišnjem nivou, što bi i nakon isteka grejs perioda omogućilo servisiranje svih obaveza.

Sve ove godine, bez obzira na promene i probleme sa kojima smo se suočavali, zaposleni, članovi Nezavisnog sindikata fabrike "Toza Marković" ostali su okosnica fabrike, oni koji i čast i breme duge tradicije istinski nose.

Očekujemo da menadžerski tim, tim koji je u delikatnom trenutku preuzeo vođenje fabrike, dobru energiju usmeri i kanališe na pravi način. Ti mladi, energični, ambiciozni ljudi imaju razlog više da dobrim poslovnim potezima pomognu oporavku fabrike. Svi zajedno tu šansu ne smemo propustiti.

KRATKA BELEŠKA O TRADICIJI DUGOJ VEK IPO

Kraljevstvo cigle i crepa

Polovinom XIX veka u severnom Banatu, zahvaljujući odličnoj sirovini, došlo je do naglog razvoja ciglarstva i creparstva. Iako je i pre dolaska porodice Bon u Sveti Hubert (danas Banatsko Veliko Selo) u ovom nemačkom selu bilo ciglana, tek se nakon što je Stefan Bon osnovao fabrike u Žombolju (1864) i Velikoj Kikindi (1866), može govoriti o industrijskoj proizvodnji cigle i crepa.

Pravi pionir industrijalizacije Banata i začetak kapitalističkih odnosa u ovom delu tadašnje Ugarske bio je Stefanov sin Mihael Bon. Udruživanjem kapitala 1880. godine stvoren koncern pod nazivom „Bon i kompanija“ (Bohn M. et Co), najveće ciglarsko preduzeće u Ugarskoj i najveće industrijsko postrojenje u Banatu čiji su vlasnici bili Nemci.

Vrlo brzo, zahvaljujući razvoju novih tehnologija u izradi cigle i crepa i uvođenju u proizvodnju savremenih peći i mašina, koncern „Bohn M. et Co“ je postao lider na tržištu građevinskog materijala u Ugarskoj. Kvalitet se dokazao na izložbama u Temišvaru (1895), Budimpešti (1896), Aradu (1897) i Parizu (1900), gde su Bonovi proizvodi nagrađivani medaljama. Modeli crepova 253 i 272 su postali najtraženiji u Ugarskoj, a izvoz je iz godine u godinu rastao.

Koncern se raspao 1907. godine i imovina je podeljena u Bonovu korist. Njemu su pripale ciglane u Žombolju, Velikoj Kikindi, Svetom Hubertu i novoosnovane u Bekeščabi, Šarlevilu (danas takođe Banatsko Veliko Selo) i Budimpešti. Kompanija je tada ponela ime „Bohn M. et tarsai“, sa sedištem u Žombolju. Novi uspesi na tržištu bili su vrtoglavi, a bogatstvo porodice Bon se uvećavalo.

Nakon Prvog svetskog rata Bonove ciglane su se našle u tri različite države, ali to Mihael Bonu nije smetalo da uspešno nastavi posao i osnuje nove ciglane u Vinkovcima i Novom Bečeju. On se 1920. godine delimično povukao

iz posla i ciglane podelio sinovima Mihaelu junioru, Stefanu i Josifu.

Kao akcionarsko društvo pod nazivom „AD Prva Bonova ciglana i Parna fabrika cigala“ (Erste Bohnsche Ziegel und Dampfziegel fabrik A.G.) preduzeće je poslovalo od 1925. godine. Naravno, osnivači i glavni akcionari bili su članovi porodice. Nakon smrti Mihaela Bona juniora izvršena je preraspodela akcija, a Stefan Bon je postao vlasnik fabrike u Kikindi.

Osnivač Bonovog ciglarskog „kraljevstva“, Mihael senior, umro je 1930. godine, ali je preduzeće nastavilo da radi sa velikim uspehom sve do početka Drugog svetskog rata. Nakon rata, sve ciglane su nacionalizovane, a familija Bon je 1944. godine izbegla na Zapad.

Rešenjem Vlade Narodne republike Srbije od septembra 1946. godine od ciglane Braća Bon i još tri, u Kikindi je formirano preduzeće za proizvodnju građevinskog materijala od gline - Industrija cigle i crepa "Toza Marković". Kasnije, 1959. godine ime fabrike je promenjeno u Industrija građevinskog materijala "Toza Marković". Fabrika je tokom šedesetih i sedamdesetih godina mnogo ulagala u modernizaciju proizvodnje tako da je osamdesetih i devedesetih godina prošlog veka ponela epite "najvećeg proizvođača crepa na kontinentu".

Sažetak iz kataloga povodom izložbe "Kraljevstvo cigle i crepa - istorija porodice Bon", autora Vladislava Vujina izložba je bila postavljena u Narodnom muzeju Kikinda 2014. godine

KIKINDA I "TOZA MARKOVIĆ"

Grad koji je rastao sa fabrikom - fabrika koja je bila simbol grada

"Ne treba puno pričati o tome koliko je fabrika "Toza Marković" bila značajna za razvoj grada. Osim materijalne vrednosti koju je nosila svojom proizvodnjom, u tu fabriku utkano je mnogo rada i pojedinačnih sudbina čime je stvorila svoju emotivnu posebnost.

Ne sme se zaboraviti da je nekadašnji gigant svojom politikom ulaganja u znanje i usavršavanje školovao i stvorio veliki broj visoko stručnih kadrova, po čemu je naš grad bio prepoznatljiv.

Poražavajuća je činjenica da je u proteklom periodu "Toza Marković" toliko devastirana i dovedena na ivicu egzistencije. Očekujem da će u vremenu koje dolazi "Toza Marković"

smoći snage i imati znanja da se izbori za mesto koje svojim istorijom i svojim potencijalom i zaslužuje."

Pavle MARKOV,
Gradonačelnik Kikinde

"TOZA MARKOVIĆ" – MNOGO VIŠE OD FABRIKE

Stara ciglana kao inspirativni atelje Simpozijuma Terra

Već 35 godina, Kikinda je tokom jula u znaku Internacionalnog simpozijum skulpture u terakoti "Terra". Tokom svih saziva jedinstvene vajarске kolonije u svetu, dela preko 200 vajara, značajnih umetnika iz mnogih zemalja sveta, nastajala su u Ateljeu Terra, starom Poginu II nekadašnje ciglane.

Još 1981. godine, kada je grupa vajara, okupljena oko Slobodana Kojića inicirala pokretanje vajarске kolonije u Kikindi, fabrika "Toza Marković" bila je domaćin i pokrovitelj

Međunarodnog simpozijuma skulpture "Terra". Vreme je donosilo promene, ali svih ovih godina čuvena imena iz sveta umetnosti, vajarstva svoju kreativnost izražavaju u prostoru stare ciglane i crepane iz davne 1905. godine. Objekti se nalaze u okviru starog kruga fabrike "Toza Marković", a nekadašnji proizvodni prostor postao je atelje jedinstvene umetničke kolonije.

U glini kao izazovnom materijalu, u gotovo nestvarnoj, inspirativnoj atmosferi Ateljea Terra, umetnici, učesnici vajarске kolonije uvek su posebno inspirisani duhom i energijom tog mesta.

U fundusu Simpozijuma Terra nalazi se preko 1000 skulptura nastalih tokom tri i po decenije postojanja Simpozijuma. Već nekoliko godina Centar za likovnu i primenjenu umetnost Terra intenzivno radi na projektu adaptacije i rekonstrukcije starog Manježa, kao budućeg objekta Muzeja Terra. Na taj način, izuzetno vredan i značajan umetnički fundus biće sačuvan i na adekvatan način predstavljen svim zainteresovanim posetiocima.

MAMUTICA "KIKA"

Turistička atrakcija

Početak decembra 1996. godine, prilikom redovne eksploatacije gline, radnici fabrike "Toza Marković" naišli su na neočekivano iznenađenje. U fabričkom glinokopu, na dubini od 21 metar, duboki slojevi gline sačuvali su izuzetno značajno paleontološko otkriće - skelet mamuta. Pronađeni skelet bio je gotovo kompletan, jer je sačuvano oko 90 procenata koštane mase.

Fosilni ostaci kikindskog mamuta pripadaju vrsti *Mammuthus trogonetherii*, a ta vrsta naziva se još i Stepski slon, ili runasti mamut. Ustanovljeno je da se radilo o ženki mamuta, pa je, zahvaljujući najmlađima, kikindska mamutica dobila ime "Kika".

Mamutica "Kika" postala je u međuvremenu prava atrakcija, a zahvaljujući projektu zaštite očuvanih fosilnih ostataka mamuta jedna je od glavnih turističkih atrakcija grada. Projekat "Kikindski mamut" okupio je mnoge stručnjake iz različitih oblasti - paleontologije, arheologije, menadžmenta, informacionih tehnologija, kulturnog turizma, privrede i marketinga koji su radili na njegovoj realizaciji. Na taj način, pored značaja koji ima za nauku, "Kikindski mamut" je postao važan potencijal za razvoj kulturnog turizma grada, pa i regiona.

Originalni skeletni ostaci Kikindskog mamuta, popularno nazvanog "Kika", izloženi su u okviru stalne postavke Narodnog Muzeja Kikinda. Prateći sadržaj čini skeletna replika mamuta u prirodnoj veličini, koja je postavljena u dvorištu Muzeja. Jedan od najimpresivnijih sisara koji su hodali zemljom, džinovska praistorijska životinja koja je na tlu Evrope živela pre 500.000 godina, "oživel" je u kikindskom Muzeju. Sa dna Panonskog mora, iz dubokih slojeva gline, "Kika" je ponovo na površini i jedan je od simbola Kikinde.

Svečana akademija
povodom obeležavanja
150 godina postojanja i
rada kikindske fabrike
"Toza Marković"

Narodno pozorište Kikinda
Petak, 28. oktobar 2016. godine
s početkom u 13 sati

Dobrodošli!

